

AIŠKINAMASIS RAŠTAS
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS RINKIMŲ KODEKSO PATVIRTINIMO, ĮSIGALIOJIMO
IR ĮGYVENDINIMO KONSTITUCINIO ĮSTATYMO NR. XIV-1381 129 IR 143 STRAIPSNIŲ
PAKEITIMO ĮSTATYMO PROJEKTO

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai:

Įstatymo rengimą paskatino 2023 m. kovo mėnesį vykę savivaldybių tarybų ir merų rinkimai. Diskutuojant su rinkėjais ir rinkimų komisijų nariais galima išvelgti techninių rinkimų biuletenių išdėstymo trūkumų ir kitų aspektų, kuriuos šiuo įstatymo pakeitimo projektu bus siūloma ištaisyti. Rinkimų komisijos, skaičiuojančios rinkimų biuletenius, pabrėžė, jog vykstant vienmandatės ir daugiamandatės apygardų rinkimams vienu metu, dėl vienodų biuletenių spalvų, biuletenių rūšiavimas tampa ilgesnis laiko atžvilgiu. Taip pat pastebėta, jog balsavimo metu, vienas iš motyvų kodėl rinkėjai nereitinguodavo kandidatų balsuodami už sąrašus (tik 52,99 % galiojančių biuletenių buvo su pirmumo balsais 2023 m. savivaldybių tarybų rinkimuose¹) - langelių skirtų reitingavimui nepastebėjimas rinkiminiame biuletenyje. Politinės organizacijos vykdydamos rinkiminę agitaciją savo leidiniuose ir kitoje reklaminėje medžiagoje langelius skirtus reitingavimui nurodo šalia savo partijos pavadinimo ar kitose vietose, kurios suponuoja, jog reitingavimo langeliai yra šalia partijos pavadinimo, o ne biuletenio apačioje, kaip yra dabar. Problematiškas rinkimų biuletenio išdėstymas kelia iššūkių rinkėjams siekiantiems pilnavertiškai atiduoti savo valią rinkimų metu. Viename iš IDEA (*Institute for democracy and electoral assistance*), tyrimų yra teigiama, kad atviro sąrašo balsavimo sistemose, patogus rinkiminio biuletenio dizainas yra esminė sąlyga, šios rinkimų sistemos tinkamam funkcionavimui². Taip pat reikalavimas dėti antspaudus ant rinkimų biuletenio kelia iššūkių rinkimų komisijoms antspauduojant visus rinkimų biuletenius. Vykstant išankstiniam balsavimui keliose vietose didžiosiose apygardose (per savivaldos, Europos parlamento ar prezidento rinkimus) apygardos rinkimų komisijai tenka vienu antspaudu antspauduoti biuletenius keliose vietose, kadangi iš anksto rinkiminiai biuleteniai negali būti antspauduojami. Projekto tikslas - tobulinti rinkimų biuletenių formatą paverčiant juos patogesniais rinkimų komisijoms ir rinkėjams.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai:

LR Seimo narys Andrius Kupčinskas ir kolegos

---

¹ Balsavimo rezultatai Lietuvoje. 2023 m. kovo 5 d. savivaldybių tarybų ir merų rinkimai (I turas). VRK. Prieiga per internetą: <https://www.vrk.lt/savivaldybiu-tarybu-ir-meru-2023/rezultatai?srcUrl=/rinkimai/1304/1/1922/rezultatai/lt/rezultataiSavTarNariaiMeraiSavivaldybese.html>.

² Open List Proportional Representation. The Good, the Bad and the Ugly. *Institute for democracy and electoral assistance*. Prieiga per internetą: <https://www.idea.int/sites/default/files/publications/open-list-proportional-representation.pdf>.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai:

Šiuo metu rinkimų biuletenių formatą apibrėžia Rinkimų kodekso (XIV-1381) 129 straipsnis. Šis straipsnis numato dviejų formatų rinkimų biuletenius - vienmandatei ir daugiamandatei apygardoms. Straipsnyje apibrėžiama kas sudaro rinkimų biuletenius, jų išdėstymą ir reglamentuoja reitingavimo laukelių išspausdinimą biuletenyje.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama:

Rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinio įstatymo pakeitimo įstatymo projektu siūloma keisti 129 straipsnį. Siūloma pakeisti 129 straipsnio 1 dalį nurodant, jog vienmandatės ir daugiamandatės rinkimų apygardos rinkimų biuleteniai yra skirtingų atspalvių. Taip pat 129 straipsnio 4 dalies antrajame punkte siūloma nurodyti, jog biuletenyje gali būti ne tik rinkimų komisijos antspaudui, bet sudaroma galimybė atsirasti ir QR matricos kodui - jeigu tam būtų pritaikytos techninės galimybės, registruojant balsavimo biuletenius ateityje.

129 straipsnio 4 dalies 2 punkto pakeitimu siūloma įvesti galimybę reitinguoti ne 5, o 10 kandidatų. Atitinkamai keičiamas ir 143 straipsnio 1 dalies 2 punktas. Kaip dabar nustatyta, šis reitingavimas nebūtų privalomas, tačiau tai suteiktų galimybę platesniu mastu atiduoti savo valią rinkėjams, negu tik balsuojant už politinės organizacijos sąrašą ir pasirenkant iš jo tik 5 kandidatus, kuriems yra suteikiami pirmumo balsai. Lietuvos Respublikos Seimo ar savivaldybių tarybų rinkimuose sąrašai gali būti reikšmingai ilgesni nei galimybė skirti pirmumo balsus kandidatams - šiuo atveju pirmumo langelių skaičiaus padvigubinimas išplės galimybę rinktis labiausiai rinkėjų valią atitinkančius kandidatus, taip pat paskatins aktyviau įsitraukti į rinkimų procesus ir kandidatus, kurių rinkimų numeris yra žemas, ir kurių galimybės patekti į renkamasias institucijas būna vertintinas kaip mažai tikėtinas. Plati galimybė balsuoti pirmenybiniame balsavime rinkėjams suteikiama Latvijoje – ten vykstančiuose parlamento rinkimuose rinkėjai gali neribojamai suteikti pirmumo balsus arba pažymėti kandidatus, kuriems suteikia neigiamą pirmumo balsą (nubraukdami kandidatą politinės organizacijos sąrašė).

Taip šio įstatymo, 129 straipsnio 4 dalies 2 punkto siūlomu papildymu yra nurodoma, jog vieta, kurioje išspausdinami laukeliai, skirti rinkėjui įrašyti pasirinktų kandidatų, iš to kandidatų sąrašo, už kurį balsavo rinkėjas, rinkimų numerius yra išspausdinami rinkimų biuletenyje po kiekviena politinės organizacija, koalicija. Manoma, kad toks sprendimas paskatins daugiau rinkėjų reitinguoti kandidatus politinių organizacijų sąrašuose, kadangi reitingavimo langeliai bus paprasčiau surandami rinkėjui dalyvaujančiam rinkimuose.

Taip siūloma 143 straipsnio 2 dalį laikyti negaliojančia, kadangi šis ribojimas panaikina galimybę rinkėjui pilnavertiškai išreikšti savo valią (suteikti pirmumo balsus visiems kandidatams

esantiems trumpame kandidatų sąrašė) taip pat pabrėžtina, kad nėra nustatyta, kaip pirmumo balsai būtų skaičiuojami jeigu rinkėjas pažymėtų daugiau reitingavimo laukelių nei nustatyta šio straipsnio 2 dalyje. Manytina, kad nuostata, kurią reglamentavo 143 straipsnio 2 dalis gali būti apibrėžiama vidinėse Vyriausiosios rinkimų komisijos tvarkose, tuo pačiu patikslinant, pirmumo balsų skaičiavimo tvarką minėtais atvejais.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu) , galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta:

Neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai:

Priimtas įstatymas neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai:

Priimtas įstatymas neigiamos įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams;

Projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios:

Kitų teisės aktų pakeisti nereikės.

10. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka:

Projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų.

11. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus:

Projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus.

12. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti:

Pagal Lietuvos Respublikos rinkimų kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo konstitucinis įstatymo 126 straipsnio 1 dalį, rinkimų biuletenių pavyzdžius ir formas nustato Vyriausioji rinkimų komisija. Įsigaliojus šiam įstatymo pakeitimo įstatymui, Vyriausioji rinkimų komisija turės iš naujo nustatyti rinkimų biuletenių pavyzdžius ir formas.

13. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais):

Valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų neprireiks.

14. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados:

Negauta.

15. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis:

Rinkimų biuletenis, reitingavimas, pirmumo balsai.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai:

Nėra.

Teikia

Seimo nariai: